

12

EL RESSORGIMENT DE L'OPERATÒRIA OBSTÈTRICA L'Escola de Pere Nubiola i Espinós

JOSEP M. BOGUÑÀ I PONSÀ *

Humil i senzill són els dos adjectius amb què millor podem resumir la personalitat d'aquesta gran figura de l'Obstetrícia catalana. La sobrietat i l'eficàcia eren els punts guia d'aquest home que mai es va sentir atret per cap càrrec, no va voler ser president de res. La seva principal virtut era la de passar desapercebut. A tot això cal afegir-hi una gran laboriositat i un entusiasme constant. No li donava importància el fet de ser una autoritat i discutia, sobre temes de l'especialitat, de tu a tu, amb qualsevol persona. Es va lliurar a la seva professió però mai als seus aspectes lucratius, la qual cosa va fer néixer en els seus alumnes les ganes d'aprendre i d'estudiar.

Va entrar de ple en la Generació del 98.¹ Però el seu esperit va estar lligat per l'evolució de la Catalunya de la seva època, per l'optimisme. Era un barceloní típic, amb la mateixa mentalitat que els seus conciutadans. Barcelona era una ciutat de cultura, en la qual brillaven els capitans d'indústria, hereus dels primers teixidors; arquitectes, escriptors, artistes i universitaris. El podem considerar com un prototipus d'aquella època. L'Eixample no tan sols va arribar a la ciutat, també va haver-hi un grup d'homes que va eixamplar les idees, entre els quals cal destacar NUBIOLA. Va defensar la Universitat, va crear una gran escola. El seu treball i la seva obra han d'estar presents sempre que recordem la Barcelona d'aquell temps.

Va néixer a Barcelona el 5 d'agost de 1878. Era fill d'una família benestant. El seu pare, FRANCESC DE PAULA NUBIOLA I BORDAS, havia treballat en una drogueria i posteriorment es va dedicar al comerç navilier i de fruites colonials. Es va casar en segones núpcies amb Na Mercè Espinós Stocklein, amb qui va tenir dos fills: Pere i Maria.² Una de les seves primeres afeccions era la de ser marí, probablement influït pel negoci de bucs en què treballava el seu pare. La seva vocació de metge pot ser deguda a la presència a casa seva, com a hoste, del Dr. CARLOS DE SILONIZ. Recordem que va ser catedràtic d'Anatomia i

* De la Tesi Doctoral: *El floriment de l'Obstetrícia i Ginecologia a Catalunya* (1987).

Degà, contemporani de Letamendi. El 1879 SILONIZ, amb d'altres professors, va signar el dictamen sol·licitant la construcció d'una nova Facultat i Hospital Clínic.

NUBIOLA va iniciar els estudis de Medicina el 1893, va ser un alumne aventajat, potser com una reacció davant del suspens que li va donar ODÓN DE BUEN. El primer curs ja va obtenir un excel·lent amb premi d'honor.³ El 1894 va aconseguir per oposició la plaça d'Alumne intern d'Obstetrícia, Ginecologia i Pediatria, que era l'única que quedava vacant.

Van ser companys seus de la Facultat PEYRI, BARTRINA, TORRES CASANOVAS, SOLER BERTOT, CLARIANA, SAFORCADA, WIFRED COROLEU i FREDERIC COROMINES. Entre ells hem de destacar AUGUST PI I SUNYER (1879-1965), gran impulsor de l'escola de Fisiologia de Barcelona i amic de NUBIOLA.⁴ Amb aquests companys es reunia a l'Ateneu, focus cultural de l'època. Allí sadollaven la seva vocació humanística, parlaven d'art, música, pintura i literatura.

A més d'estudiant aplicat era un noi que tenia un gran enginy i molt bon humor, li agradava la lectura. El 5 de maig de 1895 es va presentar als Jocs Florals de Barcelona, i va aconseguir un premi amb l'obra titulada *Biografia de Juan Fivaller*. Consistia en un estudi bibliogràfic històric sobre la Catalunya del segle XV. Va ser publicat a *La veu de Catalunya* el 1896. El 1897, amb la presència de DURÁN I BAS a l'amfiteatre de la Facultat, va llegir un treball titulat *Remembranzas de una Centuria*. Es tractava d'una revisió històrica còmica del cos d'alumnes interns.⁴ Entre els mestres que més el van influir hem de destacar FARGAS, BONET i TURRÓ.

El juny de 1899 va acabar la carrera amb la qualificació d'excel·lent. El quatre de juliol de 1900 es va doctorar a Madrid, i va obtenir també la qualificació d'excel·lent. La seva tesi es va titular *Los fermentos del jugo gástrico*.

El 14 de desembre de 1905 es va casar amb Na Anna Sostres i Amatller. Van tenir deu fills, el segon dels quals també va ser ginecòleg. Després va exercir alguns mesos a Súrria i a Cardona, i va ampliar estudis a París.⁵ El Dr. PERE NUBIOLA va morir el 27 de gener de 1956 al si de la seva família.

VIDA ACADÈMICA I UNIVERSITÀRIA

Podem considerar que NUBIOLA va ser un d'aquells homes que «van eixamplar» i van defensar la Universitat de Barcelona. La seva trajectòria va ser molt brillant. El 1901 va ser nomenat ajudant honorari de Terapèutica; el 1902 metge ajudant per oposició de l'Hospital de la Santa Creu. El 1903 va guanyar per oposició la plaça de Professor Clínic de la Facultat, el 1904 també va guanyar la plaça d'Inspector Municipal de Sanitat, que va ocupar fins el 1911.

El 1906 va ser un any important per a NUBIOLA, va guanyar per oposició la plaça de Professor Auxiliar d'Obstetrícia, Ginecologia i Infantesa. Aquesta nova tasca va colrar i va donar «taules» a qui després hauria de ser el Catedràtic de l'assignatura. Les constants suplències que havia de realitzar al BARÓ DE BONET, FARGAS i MARTÍNEZ VARGAS, que pels seus càrrecs de diputats i senadors del Regne estaven contínuament absents, van permetre que es desenvolupés en Nubiola el seu veritable caràcter de mestre. Les seves lliçons magistrals, plenes d'amenitat, bibliografia i esquemàtiques, van saber captar l'atenció dels seus alumnes.³

Del seu pas per l'Hospital de la Santa Creu es tenen nombrosos records. En les seves hores lliures de guàrdia, juntament amb CARBÓ, aprenien la palpació abdominal de l'embarassada, seguint el manual d'Obstetrícia d'A. POZZI.⁶ NUBIOLA va ser autodidacta, tal com ens demostren aquests fets, i el veritable creador de l'Obstetrícia espanyola com veurem més endavant.

De l'habitació de guàrdia en van sorgir dues «escoles mèdiques» molt ben conegudes per aquell ambient estudiantil. La primera d'elles era la denominada «Escola de Salerno», formada pels deixebles de FARGAS en aquella època: GONZÁLEZ MARMOL, MORALES i JACINT RAVENTÓS. L'altre era la «Clio Mèdica» integrada per JAUME PEYRI i PERE NUBIOLA. Entre ambdues escoles s'organitzaven tertúlies, no tan sols de Medicina, sinó també de temes humanístics.⁷

No podem oblidar aquella vella sala, on realitzava les demostracions del seu saber obstètric davant dels alumnes interns. Es tractava d'una habitació rectangular situada entre la Sala de Sant Ramon, que acollia la clínica d'Obstetrícia i la de Santa Isabel, que allotjava la de Ginecologia. Allí el 1906 va practicar la primera pubiotomia d'Espanya.⁶

El 1907 va organitzar el trasllat de la Sala de Sant Ramon a l'Hospital Clínic. Va tenir cura dels detalls, del transport del material quirúrgic-obstètric i del museu d'Obstetrícia amb la col·lecció de pelvis viciades. Va organitzar fins i tot un servei de cotxes per al trasllat de les pacients. Una vegada en el Clínic, va seguir amb la mateixa llibertat d'acció, passava visita al matí i a la tarda, fins i tot els dies festius. A les tardes atenia l'Escola de Llevadores.

El 1916 va ser també un any molt important en la vida de NUBIOLA. Després de la mort de FARGAS, BONAFONTE va passar a ocupar la Càtedra de Ginecologia que estava vacant. El Dr. BATLLÉS, President de la Junta de la Facultat, el 21 de juny, va proposar al Dr. NUBIOLA com a Professor Auxiliar encarregat de la Càtedra d'Obstetrícia, i al Dr. JOAQUIM BONET MESTRE com auxiliar interí. NUBIOLA va nomenar als Drs. AGUSTÍ PLANELL i GOROSTEGUI ROSILLO, com els seus Professors Auxiliars interins.² Aquesta situació va durar poc temps. El desembre de 1916 la Càtedra va sortir a concurs-oposició i la va obtenir brillantment, davant de MARTÍ PASTOR i MUÑOZ BEATO, que després van ser Catedràtics, respectivament, de València i de Cadis. El tema que va desenvolupar en l'oposició va ser el d'*Embriologia del embrió humano de 16 días*.

Va aconseguir de crear a Barcelona una escola que estava a l'avantguarda de l'especialitat. D'aquí van sorgir els DALMAU, VANRELL, DOMINGO, VILASECA, MUÑOZ ARBAT i molts d'altres que van aconseguir d'estendre la seva escola per la resta d'Espanya. Segons un dels seus professors auxiliars, AGUSTÍ PLANELL, NUBIOLA representava el símbol d'una època que estava desapareixent.⁴

Mai no es va encimbellar en el seu paper de catedràtic, ja que en la seva personalitat hi predominava la modèstia, humilitat i un cert ascetisme. Hom diu que va ser catedràtic perquè no va poder ser Director de la Maternitat, ja que va enviar fora de termini la seva sol·licitud. En aquelles disputades oposicions del 1916, hi van competir ni més ni menys que BOI GUILERA MOLAS, el guanyador, CONILL MONTOBBIO, CARRERAS i VERDAGUER, YAÑEZ i CARO, PUIG i ROIG i ENRIC GENOVER. Hom ha dit també, que va opositar a la Càtedra perquè ja no podia resistir més aquell caràcter tan fort del Professor BONAFONTE.³

També va ser el 1916 que va ingressar com acadèmic de número a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona. El seu discurs d'entrada es va titular *Los*

FIG. 37. PERE NUBIOLA el 1954 (II Reunió de la Sociedad Española para el Estudio de la Esterilidad). Barcelona.

primeros signos de la gestación. La Reial Acadèmia va ser el lloc idoni per mostrar la seva gran formació humanística que traduïa la seva gran inquietud intel·lectual i que es manifestava gràcies a la seva gran dimensió de polígraf, una bona prova n'és el seu discurs inaugural del curs de 1929 sobre *Esculapio y Minerva*, en la qual va plasmar la seva gran afeció a la cultura i la literatura franceses.²

Entre 1927 i 1928, juntament amb altres personalitats de l'Obstetrícia i Ginecologia catalana (BOI GUILERA, ENRIC SEGUÍ, ALBERT PONJOAN, CONILL MONTOBBIO, PUIG I ROIG, JAUME QUERALTÓ, ROIG I RAVENTÓS, etc.) va fundar, per iniciativa d'en FRANCESC CARRERAS I VERDAGUER, l'Associació Catalana d'Obstetrícia i Genecologia.

La seva vida com a catedràtic va estar plena de nombroses anècdotes. Va ser l'únic catedràtic que en ocupar el seu nou càrrec va ser homenatjat amb un banquet pels bidells de la Facultat. Tenia una bona orientació clínica basada en el seu gran sentit comú. Van ser cèlebres frases seves com aquestes: «Cada cas és un cas i cada cas un petit cas», «La clínica no enganya» i «Cal separar el que es troba d'allò que es vol trobar», que demostren fins a quin punt podia arribar la seva objectivitat (fig. 37).⁴

També va ser un defensor de la Universitat. Es va trobar amb una Universitat morta, sense esperit, que només donava títols, però que tenia laboratoris mal dotats i biblioteques abandonades. Amb 24 professors més va firmar un projecte d'estatut que va sorgir del II Congrés Universitari Català del 1918. Es desitjava una Universitat Autònoma en l'aspecte econòmic i amb llibertat per reformar el pla d'estudis. De Madrid va sorgir un Reial Decret d'Autonomia Università-

ria, aquell mateix any, però sense categoria de llei. Aquest intent també anomenat decret de Silió, va fracassar rotundament. Va fer falta esperar fins el 1931, any en què una comissaria formada per ENRIC SOLER, EDUARD FONTSERÉ, AUGUST PI I SUNYER, JAUME SERRA, RAMON CASAMADA i JOSEP XIRAU es va fer càrrec de la Universitat de Barcelona i va preparar un Estatut d'Autonomia basat en el Congrés de 1918.⁸

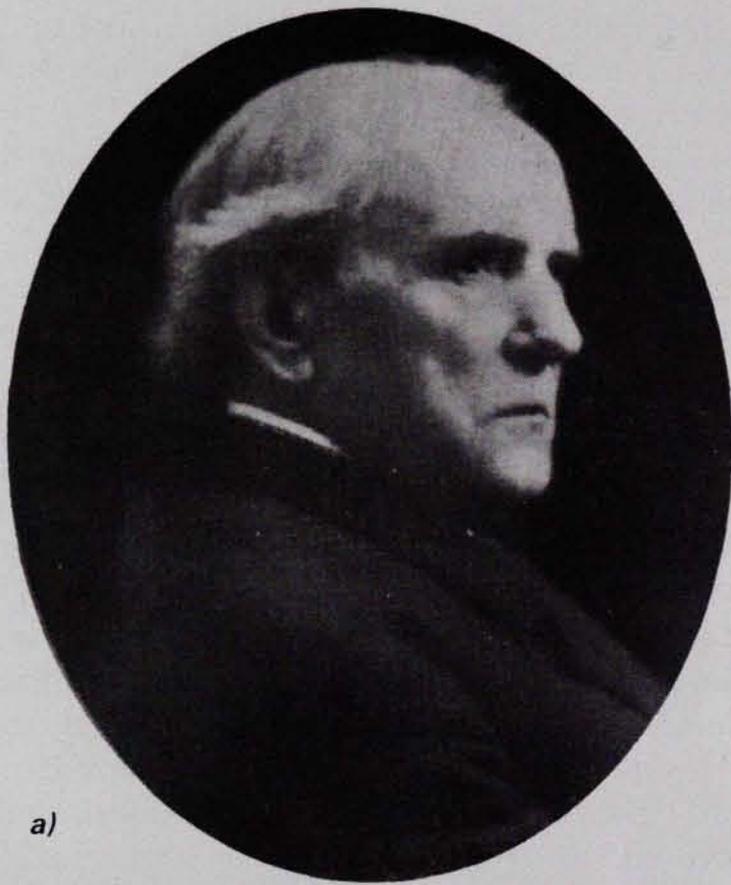
Atesa la seva gran preparació, prestigi i el seu esperit propulsor de la Universitat, els seus companys de Claustre el van elegir Degà en dues situacions molt crítiques. La primera el 1934, en va sortir escollit davant BELLIDO i va haver de resoldre les grans dificultats econòmiques de l'època. La segona després de la Guerra Civil, el 1940, després d'una resolució favorable d'un expedient de depuració. Gràcies a la seva gran modèstia, quan va solucionar els problemes que havien motivat el seu nomenament, va dimitir. Posteriorment, el 17 de març de 1950, va ser nomenat, pel Ministre d'Educació Nacional, Degà Honorari de la Facultat de Medicina en reconeixement a la seva tasca.²

El seu punt final com a catedràtic, no va ser el punt final com a Mestre. Amb la seva jubilació no es va acabar la docència ni la investigació. Mai no va deixar d'anar a l'Hospital, encara que fos per anar a la Biblioteca o per visitar els amics que s'havia guanyat. En fer la seva darrera lliçó, tots els deixebles — com ja havia succeït en les seves bodes de plata com a catedràtic — van voler anar a la seva classe, com si fossin estudiants. Tot i això la modèstia li va impedir de fer aquesta darrera classe. Però si va voler donar el seu exemple en resoldre, amb gran mestria, una difícil distòcia que es va presentar aquell mateix dia. La seva jubilació no va suposar la fi del gran professional.

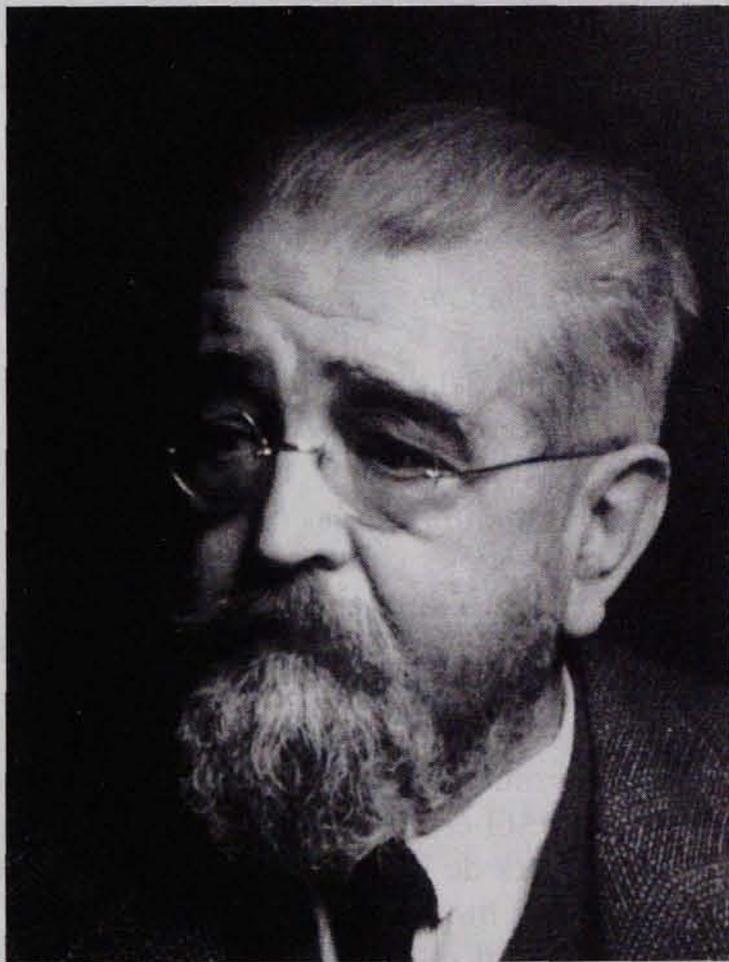
ACTIVITAT CIENTÍFICA

Quan NUBIOLA va guanyar la Càtedra es va iniciar una nova era per a l'Obstetrícia espanyola, que fins llavors havia estat adormida sobre el llorer de la francesa. NUBIOLA havia heretat del seu mestre, el BARÓ DE BONET, la ponderació i l'elegància en tots els aspectes de l'especialitat. Però la juvenut és devastadora i en poc temps, amb el seu dinamisme, honestat i humilitat, va convertir la seva Càtedra en una de les millors escoles d'Espanya i de l'estranger.⁷ Si l'investigador és l'home que ha de saber pensar i el clínic el que ha de saber observar el fets, NUBIOLA tenia aquestes dues característiques. Aquesta activitat científica li va venir facilitada per dos fets. En primer lloc per la seva amistat amb AUGUST PI I SUNYER, J. BELLIDO, P. GONZÁLEZ i amb el seu mestre RAMÓN TURRÓ (fig. 38), que li va marcar el camí a seguir i van ser de gran ajuda per a ell. En segon lloc el seu sentit comú i la seva informació, tot això ajudat per la seva facilitat per escriure. El seu estil era elegant, li permetia d'anar directament al nus del problema i dir les coses de la manera més clara possible. S'ha dit d'ell que no hi va haver revista, per humil que fos, que no hagués sol·licitat la seva col·laboració i que no hagi tingut el seu article. La seva obra publicada és immensa.⁴

L'inici de la seva formació va ser autodidacta. Com ja hem dit anteriorment, d'aquella habitació de guàrdia de l'Hospital de la Santa Creu, en la qual repasava el manual d'Obstetrícia d'A. POZZI, van néixer les seves primeres experiències. Es basava en les seves observacions de la clínica i en la seva lluita diària

a)

b)

FIG. 38. a) El mestre (Dr. RAMÓN TURRÓ) i b) el gran amic (J. M. BELLIDO) d'en PERE NUBIOLA.

contra les dificultats de la pràctica. D'aquí va sorgir una de les primeres publicacions, un fullet titulat Pràctica Obstètrica a l'any 1907. En aquestes notes ja s'intuïa el brillant futur que li esperava, així com la seva vocació docent.⁹ Amb aquesta mateixa intenció, va publicar el 1913, quan s'encarregava interinament de la Càtedra d'Obstetrícia, un fullet titulat *Eutocia*. Exposava, en aquest article, els fenòmens fisiològics del part i del deslliurament d'una manera ordenada i clara.

El 1916, any clau en la seva vida, va fundar, amb S. RECASENS i amb ZULOAGA, la *Revista Española de Obstetrícia y Ginecologia*, la revista més important de la nostra especialitat.³

Ja hem assenyalat que una sèrie de personatges de gran ressonància el van conduir pel camí de la ciència. El primer d'ells va ser RAMON TURRÓ I DARDER (1854-1926). Era un home de gran ambició científica, fina intuïció i criteris sintetitzadors, tot i que no va ser metge. Es van conèixer quan TURRÓ, que havia estat deixeble de CAJAL, dirigia el Laboratori Municipal de Barcelona. En aquest laboratori, NUBIOLA va estudiar l'acció diürètica de l'extracte de paratiroïdes. Es creia que l'eclàmpsia estava causada per una autointoxicació gravídica i que aquest extracte exercia una possible acció antitòxica. Així, va quedar reflectit a l'article *Del tractament antitòxic de l'eclàmpsia*, que va sortir publicat el 1909 a la revista *Anales de Medicina*.⁶

Després va treballar al laboratori de Fisiologia de la Facultat de Medicina amb AUGUST PI I SUNYER i JESÚS M.^A BELLIDO. PI I SUNYER (1879-1965) va ser catedràtic de Fisiologia de Barcelona el 1916 i va formar una escola de Fisiologia que ha estat el producte més brillant de la Medicina Catalana. Junta-ment amb PI I SUNYER i BELLIDO van publicar un fullet titulat *La Doctrina de las secreciones internas*.

P. GONZÁLEZ va contribuir, amb el mesurament de les descàrregues urinàries, perquè descobrissin el reflex vesico-renal. Van presentar una comunicació titulada *Descargas urinarias en la incarceration del útero grávido en retrodesviación*, al 2n. Congrés Espanyol d'Obstetrícia, Ginecologia i Pediatria del 1911.

Amb JESÚS M.^A BELLIDO va publicar *Observacions electrocardiogràfiques durant l'embaràs*, l'any 1913. Va ser el primer treball mundial sobre el tema. Van obtenir un electrocardiograma fetal amb un elèctrode intravaginal, amb la qual cosa van avançar aquest coneixement més de mig segle. Aquest mateix treball es va presentar com a comunicació al Congrés Internacional d'Obstetrícia i Ginecologia d'aquell mateix any celebrat a Anglaterra (*Electrocardiographic Observations during Pregnancy*). Cal destacar que, excepte CAJAL, mai cap metge espanyol anava a l'estranger per comunicar, sempre ho feien per escoltar.¹⁰

Aquests amics de NUBIOLA, van ser grans figures en el camp de la Fisiologia, eren personatges dotats de l'esperit català de l'època, de l'optimisme d'aquelles persones que van aconseguir d'eixamplar les idees. Van motivar a NUBIOLA, que va tenir el seu propi laboratori a la Clínica. Amb els seus col·laboradors: DALMAU, DOMINGO, VILASECA i d'altres va realitzar treballs d'investigació de gran importància. D'aquest laboratori va sorgir una publicació molt important per la novetat que aportava. Es va titular *Harmozonas placentarias* i va sortir el 1917. Es tractava d'un treball d'investigació experimental en el qual es va concloure que l'actuació del cos groc no era independent. Depenia de si l'òvul havia estat o no fecundat. Es va avançar bastants anys als treballs d'ASCHEIM i

ZONDEK del 1931 i de PHILIPP el 1937, sobre les gonadotrofines coriòniques. Si no va tenir ressonància científica mundial va ser per la seva modèstia.¹¹

Posteriorment també va publicar *Relaciones materno-fetales durant la gestación*. Va indicar que l'ou humà es comportava com un òrgan de l'economia materna, sense ser ni agressor ni antígen. Va ser publicat el 1920. El 1929 va publicar *Tres problemas de biología ovular*. Va exposar les causes i els efectes de l'ovulació, l'evolució del cos groc i els fenòmens d'implantació i de nidació.

Van ser també importants les seves investigacions sobre el funcionament de la placenta. Van destacar dos treballs *Las grutas placentarias* i *Mecanismo de la placentolisis* de l'any 1935. Va adoptar el terme de «placentolisi» per qualificar la destrucció d'extenses zones placentàries, referint-se als casos d'apoplexia placentària i aquelles placentes patològiques, especialment les nefrítiques. Va intentar de trobar una relació entre les alteracions visibles de la placenta amb els trastorns de la gràvida. Va afirmar que ens els vasos que travessen les vellositats apareixen fenòmens de vasoconstricció i de dilatació.¹² Aquell mateix any també va publicar *Paper de la placenta en la patologia gravídica*. També va afirmar que a las vellositats placentàries estava inclòs una gran part de l'enigma biològic i patològic de l'essència de la gestació.

En l'aspecte clínic i pràctic els seus dos temes preferits van ser les pelvitomies i la tuberculosi genital femenina.⁷

NUBIOLA va reconèixer que a les pelvitomies el futur els ha estat advers. Les seves innovacions i descobriments van venir determinats pel seu gran domini i el seu virtuosisme en la tècnica tocúrgica. Per a ell totes les maniobres eren senzilles i la precisió en la indicació era l'únic que tenia valor. Es va dir que per a ell la pelvis era transparent i aprofitava el més petit buit per fer descendir un cap molt just.⁴

El 25 d'agost del 1906, a l'habitació que servia de quiròfan obstètric, situat entre les sales de Sant Ramon i de Santa Isabel de l'Hospital de la Santa Creu, va practicar la primera pubiotomia d'Espanya. Un alumne va haver de sortir ràpidament a buscar una serra de Gigli perquè NUBIOLA pogués practicar-la. La tècnica que seguia era la mateixa que havia proposat DÖDERLEIN i la va exposar en el treball titulat *Pelvis viciada plana. Pubiotomia lateral subcutánea*.¹³ El 1932 va organitzar la commemoració del XXV Aniversari de la «Pubiotomia Subcutània». L'acte es va celebrar al cinema *El Dorado*, a la Plaça de Catalunya. Va projectar dues pel·lícules sobre la seva intervenció, que es poden considerar de les primeres que sobre cinema científic es van emetre a Espanya. Sobre aquest mateix tema va realitzar diversos treballs. El 1910 va publicar *Un caso de pubiotomia*, i el 1920 va publicar *La nueva técnica de la sinfisiotomia subcutánea*. En aquest darrer article explica la seva tècnica i les modificacions realitzades per ZÁRATE, quant a la secció incompleta del lligament «arquatum». Va indicar que ell, personalment, era partidari de la pubiotomia.¹⁴

La seva habilitat en el camp de la tocúrgia no era res més que un reflex de la seva capacitat d'inventiva i originalitat. Va ser un veritable mestre en la dilatació manual de l'orifici uterí, les realitzava manualment, mitjançant una maniobra anomenada de *retropropulsió uterina*, o bé mitjançant un dilatador de Bossi. En un treball, publicat el 1905, titulat *El dilatador de Bossi en los casos de cordón previo*, va reflectir les indicacions d'aquestes maniobres.

Les seves dues intervencions preferides van ser la versió interna i l'aplicació

dels fòrceps. Pel que fa a la primera va dir que era la maniobra més obstètrica de totes les que té l'especialitat. En el cas dels fòrceps, el 1910, va introduir la presa invertida flexora. Aquesta mateixa presa va ser descrita a l'Argentina per LLAMES MASSINI el 1933, i va rebre el seu nom. Tot i que en realitat hauria d'anomenar-se presa de NUBIOLA.

El primer cas de cesària que va haver-hi al Clínic va ser practicat pel Dr. BONET ajudat per NUBIOLA. Van realitzar una cesària clàssica corporal.⁶ També sobre aquesta invenció NUBIOLA va fer una sèrie d'aportacions. El 1918 va publicar un article titulat *La vía extraperitoneal en tología*, en el qual va indicar els inconvenients quant a la infecció postoperatòria que tenia la tècnica clàssica. Va proposar una manera original de practicar la cesària, l'extraperitoneal. En aquella època aquesta modalitat tan sols la practicaven DÖDERLEIN i LATZKO.¹⁵ Els seus resultats els va exposar en el treball *Dos casos de operación cesàrea extraperitoneal*.

El 25 de novembre del 1925 va practicar a Espanya la primera cesària segmentària. En un treball titulat *La cesàrea segmentaria* va exposar les seves indicacions i va analitzar els resultats de 150 casos realitzats.¹⁶ No obstant això, mai no va pensar que aquesta informació resoldria tots els problemes obstètrics. En un treball publicat el 1949, *Actualidad de la vía alta en Obstetricia*, va fer un estudi crític de la cesària. Va apuntar que s'indicava amb massa freqüència. Va recordar les seves experiències en el país veí. Les maternitats, a part del personal facultatiu per a les intervencions tocològiques, comptaven amb un cirurgià no obstètric per realitzar la via abdominal. Va indicar que si el nombre de cesàries continuava augmentant indiscriminadament, tot el personal de les maternitats es dedicaria únicament a practicar-les. Amb una mica de sort tindrien algun obstetra, vell i anacrònic, per extreure algun fetus per via vaginal.²

En tots els seus treballs no va faltar-hi mai la ponderació i el punt de vista crític. Pot ser que en l'actualitat es sàpiguen moltes coses sobre parts d'alt risc, però el veritable art obstètric, que NUBIOLA realitzava amb facilitat i elegància, el conserva molt poca gent.

El 1926 va introduir un nou concepte en el tema de la tuberculosi genital femenina. L'annexitis fímica tòrpida, quadre d'entitat anatomoclínica pròpia; avui se la coneix com la malaltia de NUBIOLA. Va publicar una monografia anomenada *Dolor iliolumbosacro en la anexitis fímica* on explicava les característiques del dolor d'aquest procés, va indicar la importància que tenien els signes trobats en l'exploració i va assajar un nou tractament.¹⁷

El 1940 va publicar el *Manual de Obstetricia* que servia de text per als seus alumnes.¹⁸ El 1946 juntament amb el professor JIMÉNEZ VARGAS, va publicar el resultat de les seves investigacions en un treball titulat *La sustancia que provoca el parto*.

Quan va estar jubilat de la Càtedra, va continuar amb la seva inquietud científica. Tant és així que el 1951 va aparèixer el més brillant tractat d'Obstetricia. El va dirigir amb el professor ZARATE, d'Argentina. Hi van col·laborar els principals metges d'Espanya i Hispano-Amèrica.¹⁹ També va continuar treballant en el laboratori de bacteriologia de la Facultat. Fruit d'aquests estudis va ser la comunicació presentada a la Reial Acadèmia el 1953. Es va titular *La toxina tuberculosa provocando lesiones anexiales*. Es tractava d'una comprovació experimental per refermar el concepte, per ell descrit, d'annexitis fímica tòrpida.⁶

Per últim no podem oblidar la seva activitat com humanista. La seva gran afecció per la literatura i la seva gran facilitat per escriure, van servir-li per col·laborar a nombroses revistes i diaris (*La Vanguardia, La Tribuna, El matí, La Publicitat, La veu de Catalunya*, etc.). Hem de destacar de la seva producció literària una sèrie d'obres: *Historia de los Notarios de Barcelona y de su colegio en el siglo xv*. En aquest estudi va realitzar una important tasca de recopilació de textos originals, molt ben ordenats, amb una finalitat divulgadora. *Gedeoncito* que es tractava d'una imitació satírica d'una revista de l'època. *Comentarios biológicos del Donjuanismo*. La va publicar, el 1950, a la Revista Mèdica Clínica, consistia, bàsicament, en el desmantellament del mite de Don Joan. *Desventures del pati de dissecció 1893-1906*. Va ser una ressenya històrica del seu pas per l'antiga Facultat. La inauguració dels cursos era una oportunitat perquè Nubiola pogués demostrar els seus dots literaris. El 1929, a la Reial Acadèmia, va llegir el discurs *Esculapio ante Minerva* i a la Universitat de Barcelona, en el curs 1945-1946, va dissertar sobre *El imperio biológico*, en el qual admirava i venerava el fenomen de la vida.

També va col·laborar en treballs paramèdics, amb la finalitat de donar uns consells pràctics destinats al públic en general. Entre els quals cal destacar *Per a quan s'és mare, Bateig per necessitat* i *Parirás los hijos con dolor*.¹²

HONORS I ACTIVITAT CONGRESSISTA

En un home de la seva categoria, trobaríem moltes situacions per exercir el protagonisme de moltes reunions, congressos, associacions i societats; però ell no buscava la fama, era humil i mai no va voler ser president de res. En algunes ocasions, pel fet de ser una gran figura de l'Obstetrícia, se li exigia de prendre part en aquestes activitats. Un exemple clar va ser el III Congrés Hispano-Portuguès d'Obstetrícia i Ginecologia que es va celebrar a Barcelona el 1950. Sens dubte aquest ha estat el Congrés més brillant celebrat a Espanya, i la nostra es-

FIG. 39. PERE NUBIOLA pronunciant el discurs inaugural del III Congreso Hispano-Portugués de Obstetrícia y Ginecología (Barcelona, 1950).

FIG. 40. Seguici de l'acta inaugural del *III Congreso Hispano-Portugués*. Entre d'altres es reconeixen els Drs. V. CONILL, RAMOS, CARULLA, GARRIGA-ROCA, POUS i també en PERE NUBIOLA (Barcelona, 1950).

pecialitat, impulsada per aquestes figures, va arribar al seu punt més destacat (figs. 39 i 40).²

NUBIOLA va haver d'acceptar la Presidència d'aquest Congrés però no per gaudi personal, sinó per a dur a Barcelona aquest certamen de tan alt prestigi. Amb això va aconseguir que l'Obstetrícia i la Ginecologia catalanes fossin conegudes més enllà de les nostres fronteres. A més, va aconseguir l'assistència de nombroses personalitats procedents de tot arreu, que hi van anar per reclam de la figura de NUBIOLA.²⁰

Del seu discurs inaugural cal destacar-hi: «Barcelona ha sido siempre acogedora de todas las novedades y aún de las extravagancias que surgen por doquier del mundo, pero manteniéndose siempre orgullosa y devota de sus tradicionales costumbres y de su habla vernácula».² A l'acte de clausura d'aquest Congrés li va ser imposada la Creu d'Alfonso X el Savi.

També va ser President del Institut Mèdic Farmacèutic, de l'Associació d'Obstetrícia i Ginecologia de Barcelona de la qual va ésser co-fundador, de la Societat Espanyola de Ginecologia i per a l'Estudi de l'Esterilitat i President d'Honor de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques.

Tenia la Gran Creu de Sanitat i la Medalla de Plata de la Província de Barcelona. L'Academia Nacional de Medicina li va concedir, també, el premi «Couder», com a reconeixement a la tasca duta a terme a l'exercici de la Medicina.⁴

Va ser Membre d'Honor de les Societats d'Obstetrícia i Ginecologia de Buenos Aires, de Metges de Llengua Francesa, «Assotiatione Italiana», de la Societat de Rosario i de la de Portugal. «Honorary Fellow del College International des Chirugiens» i «Officer d'Instruction Publique de França».

EL MESTRE. L'HOME

Una de les seves característiques més importants i que li va proporcionar més gran acceptació i popularitat, va ser la d'aconseguir de ser metge, mestre i clínic a la vegada. El tracte amable que tenia amb tothom, l'ànim alegre i la seva gran serenitat li van permetre de fer-se nombrosos amics. La malalta intuïa una medicina a favor seu i mai a favor del metge.²¹

Els seus alumnes eren rebuts per ell mateix a les vuit del matí, perquè així no haguessin tractat amb cap malalt abans d'entrar a la Sala. Després de passar visita o bé de la intervenció obstètrica, els explicava la lliçó d'una manera senzilla, sintètica, clara i amena. D'aquesta manera, l'alumne estudiós, gairebé no calia que consultés el llibre de text, la qual cosa va fer cèlebre la seva frase: «Vostès ho trobaran en el llibre, si és que en tenen». ⁴

Als seus alumnes el que sí va aconseguir d'ensenyar-los, a part dels seus coneixements, va ser el seu optimisme i el seu sentit comú. En una de les seves frases es pot resumir el missatge de NUBIOLA: «Cal estar preparat com si cada instant hagués de ser l'últim de la nostra vida, però cal treballar amb la mateixa il·lusió, com si cada dia comencés de nou la nostra vida».

Cal destacar tres aspectes de la figura humana del Dr. NUBIOLA. Era catòlic, però dels valents i practicants, fins i tot durant els anys de la guerra. Aquesta fe tan forta potser li venia de família. Tenia una tia monja, NA EULÀLIA NUBIOLA BORDAS, dedicada a l'ensenyament i un oncle Pare de la Companyia de Jesús, EN PERE NUBIOLA BORDAS, que probablement el van introduir al camí del cristianisme.² Assistia a tots els actes religiosos de l'Hospital Clínic, i cada any, pel dia de Sant Josep, es celebrava la Santa Missa a la sala de puèrperes, en el mateix altar que hi havia fet construir el BARÓ DE BONET.⁶

Tenia un alt respecte per la vida i estava en contra de l'avortament provocat. Es tractava d'un rebuig vital més que no pas l'expressió d'un simple dogma après. Així ho va manifestar en el llibre titulat: *Per quan s'és mare*.

En segon lloc mai no va donar importància als diners. Sempre cobrava el que li volien pagar. Ja hem comentat que fins i tot tenia trets ascètics, la qual cosa era una prova més de fins on podia arribar la seva senzillesa.

Per últim, el seu esperit alegre i optimista. La seva gran serenitat interior es manifestava en tots els seus actes. PI I SUNYER que va contestar el 1916 al seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia va dir: «Es hombre de ciencia pero antes que nada hombre. Y ahora más acaso que en los tiempos de Diógenes, es difícil tarea hallar un hombre. NUBIOLA nos da en todo momento una impresión de equilibrio, de paz, de contentamiento interior, de saludable optimismo. Pero después de ser hombre.»

Va mantenir fins a la seva mort aquest optimisme. Ell mateix va redactar la seva esquela en un to humorístic: «Como he sido vocal de la Casa de la Caridad creo que tengo derecho a un descuento en los gastos del entierro».

Seguint uns versos de MUÑOZ ARBAT, escrits després de la seva mort, podem dir que NUBIOLA va trobar el camí de l'eternitat i allí ens està esperant.

BIBLIOGRAFIA

1. BOTELLA LLUSIA, J.: *Don Pedro y Barcelona*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 53, 1956.
2. CARRERAS PADRÓS, M.: *Vida y obra del Prof. Dr. PEDRO NUBIOLA ESPINÓS*. Tesis Doctoral. Universidad de Barcelona. 1982.
3. NUBIOLA SOSTRES, J.: *El Prof. PEDRO NUBIOLA ESPINÓS*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 4, 1951.
4. AGUSTÍ PLANELL, D.: *El Prof. PEDRO NUBIOLA ESPINÓS*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 53, 1956.
5. CALBET, J. M.^a; CORBELLA, J.: *Diccionari Biogràfic de Metges Catalans*. Vol. II. En: III Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Lleida, 1981.
6. AGUSTÍ PLANELL, D.: *PEDRO NUBIOLA ESPINÓS*. En: «Homenagem a Escola Ginecológica-Obstétrica da Universidade de Barcelona». Acta Gynaecológica et Obstétrica Hispano-Lusitana. 6 (7), 377, 1958.
7. CONILL MONTOBBIO, V.: *El Prof. D. PEDRO NUBIOLA*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 53, 1956.
8. BROGGI I VALLÉS, M.: *Antecedents i tendències que portaren a la Universitat Autònoma*. En: I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Llibre d'actes. Vol. IV. Barcelona-Montpeller, 1970.
9. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *Práctica Obstétrica*. Publicaciones Fiol Hmnos. Barcelona, 1907.
10. NUBIOLA, P.; BELLIDO, J. M.^a: *Observacions electrocardiogràfiques durant l'embaràs*. Revista de Ciencias Mèdiques de Catalunya. 1913.
11. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *Harmozonas placentarias*. Revista Española de Obstetricia y Ginecología. 15, 2, 1917.
12. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *Las grutas placentarias. Mecanismo de la placentolisis*. Revista Española de Obstetricia y Ginecología. Año XX, 237, 1935.
13. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *Pelvis viciada plana. Pubiotomía lateral subcutánea*. Archivos de Ginecología, Obstetricia y Pediatría. 1908.
14. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *La nueva técnica de la sinfisiotomía subcutánea*. Archivos de Ginecología, Obstetricia y Pediatría. N.º 11, 1920.
15. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *La vía extraperitoneal en tocología*. Anales de la Real Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona. 1918.
16. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *La cesària segmentaria*. La Medicina Catalana. 1934.
17. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *Dolor ilio-lumbo-sacro en la anexitis fimica*. Medicina Clínica. N.º 5, 1950.
18. NUBIOLA ESPINÓS, P.: *Obstetricia*. Ed. Miguel Servet. Madrid-Barcelona. 1940.
19. NUBIOLA, P.; ZÁRATE, E.: *Tratado de Obstetricia*. Ed. Labor. Barcelona, 1951.
20. GARRIGA ROCA, M.: *D. PEDRO NUBIOLA, President del III Congrés Internacional Hispano-Portugués de Obstetricia y Ginecologia*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 53, 1956.
21. DEXEUS FONT, S.: *En la muerte del Dr. Pedro Nubiola*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 53, 1956.

13

L'EUROPEÏTZACIÓ DE LA GINECOLOGIA CATALANA L'obra de Víctor Conill Montobbio

JOSEP M. BOGUÑÀ I PONSÀ *

L'ideal d'un mestre és fer deixebles i amb els seus col·laboradors constituir una escola. SANTIAGO RAMÓNY CAJAL així ho va dir: «Deixar fillada espiritual a més a més de donar gran valor a la vida del savi constitueix profit social indiscutible, del qual estan senyaladament necessitats els països com Espanya de producció científica miserable i discontinua». El mestre ha de formar una família, en la qual els fills espirituals són la continuació del pare, no tan sols han de conservar la seva herència, sinó que l'han de millorar.¹ Aquesta va ser una de les finalitats principals del Dr. CONILL MONTOBBIO. Comprenia perfectament l'art de la docència, i va complir com a mestre i com a deixeble.

La seva docència s'inspirava en un profund sentiment, que ell va anomenar «responsabilitat remota», que era la del mestre, sense atenuants, pels possibles errors que podrien cometre en un futur els seus deixebles.²

Aquest sentiment li va permetre de ser una figura pròcer de la Ginecologia catalana, espanyola i també europea. El seu prestigi no el va guanyar amb la seva experiència, ni tampoc amb l'èxit social i professional, que també els va tenir; sinó amb una contribució activa a l'ensenyament i amb una gran aportació personal i original a la nostra especialitat. Va ser un home que, tot aprenent al costat de grans mestres, va assimilar molt bé la seva manera de ser i les seves ensenyances. Va consignar una aportació innovadora a aquests coneixements, aconseguint una gran expansió de la seva ciència. La va traspasar als seus deixebles d'una manera molt conscient, tot responsabilitzant-se dels seus errors.

Un aspecte important de la seva vida va ser el «culte» que va tributar als seus «Mestres», tant espanyols com estrangers. Es diu d'ell que va ser el ginecòleg espanyol que va saber treure més profit de la seva estada a Europa. Va ser el primer catedràtic format en una escola no espanyola. Tot això va marcar i va dirigir el seu brillant camí científic (fig. 41).

El fet principal que el va motivar a estudiar ginecologia, va ser el seu primer contacte amb el Dr. FARGAS. Es van conèixer a causa d'una malaltia que va te-

* De la Tesi Doctoral: *El floriment de l'Obstetrícia i la Ginecologia a Catalunya* (1987).

nir la seva mare poc després d'haver-se quedat vídua. Va ser operada a la Clínica de FARGAS, amb gran èxit. Aquest va ser el fet que va despertar la vocació del Dr. CONILL. Es va proposar de dedicar la seva vida a retornar, al si de la família, la figura més adorable: la mare.

Aquest sentiment juntament amb la serenitat i la tenacitat —virtuts que van ser una constant a la seva vida— li van permetre d'iniciar amb èxit la seva carrera. El seu lema va ser: «la mesura, el millor». (*Metron to belliston*).

En la seva vida també va destacar-hi un aspecte molt important, l'humanisme. Això era degut a la gran amistat que va tenir amb una de les grans figures de l'època, EUGENI D'ORS. Ell va ser qui el va introduir al món de l'art i de la música, li va encomanar el seu esperit optimista, el qual li va permetre de tenir un nou enfocament en la seva activitat diària. Si a NUBIOLA el va conduir pel camí de l'optimisme i del triomf la seva amistat amb RAMON TURRÓ, en el cas de CONILL, aquesta llum que el guiava era d'ORS. Va ser ell qui va introduir el corrent del «Noucentisme» que va determinar una manera de pensar, i una política nova.

Podem veure, doncs, que en la vida de CONILL, a part de la seva gran humanitat i de la seva producció científica, hi van haver dues facetes que van fer d'ell un gran ginecòleg: el seu concepte de l'ensenyament, així com el culte als seus mestres, i el seu esperit humanista, ple de progrés i d'evolució constant.

En VÍCTOR CONILL I MONTOBBIO va néixer a Barcelona, el 22 de setembre de 1886. Era fill d'En Bonaventura Conill Taulina, advocat, casat en segones noces amb Na Pilar Montobbio Renart. Del seu primer matrimoni amb Na Roser Montobbio Renart va tenir un fill, Bonaventura, que va ser arquitecte. De la segona unió en van tenir tres. En Víctor va ser-ne el segon. El primer, en Lluís, va realitzar estudis comercials a Oxford i el més petit, en Josep, va ser enginyer agrònom per l'escola d'Estrasburg.³

En VÍCTOR CONILL va estudiar la carrera a les dues Facultats: primer a l'Hospital de la Santa Creu i després al nou Hospital Clínic. Va ser alumne intern per oposicions i alumne pensionat. El 1908 va guanyar el premi FARGAS. El 1909 es va llicenciar amb la qualificació d'excel·lent.

El 1920 realitzà sense èxit unes oposicions a la Càtedra de la Facultat de Medicina de Saragossa.

El 1933 va guanyar per oposició la Càtedra d'Obstetrícia i Ginecologia de Santiago de Compostela. Els seus contrincants van ser els Drs. POBLACIÓN, J. GARCÍA ORCOYÉN i HORNO ALCORTA. El President del Tribunal examinador era VARELA RADIO. El 1934 a conseqüència de la jubilació del Dr. BONAFONTE, va passar per trasllat a la Càtedra de Barcelona, fins el 1956 en què es va jubilar.

Es va casar amb Na Montserrat Serra Riera, filla d'un industrial tèxtil. Van tenir cinc fills: Pilar, Víctor, Montserrat, Mariana i Roser. Víctor, el professor CONILL SERRA, va seguir les passes del seu pare. El 1960 va guanyar per oposició la Càtedra d'Obstetrícia i Ginecologia de la Universitat de Salamanca i anys després va aconseguir el trasllat a la Universitat de Barcelona.

El Dr. VÍCTOR CONILL MONTOBBIO va morir a Barcelona el 3 de gener de 1970, als 83 anys d'edat.

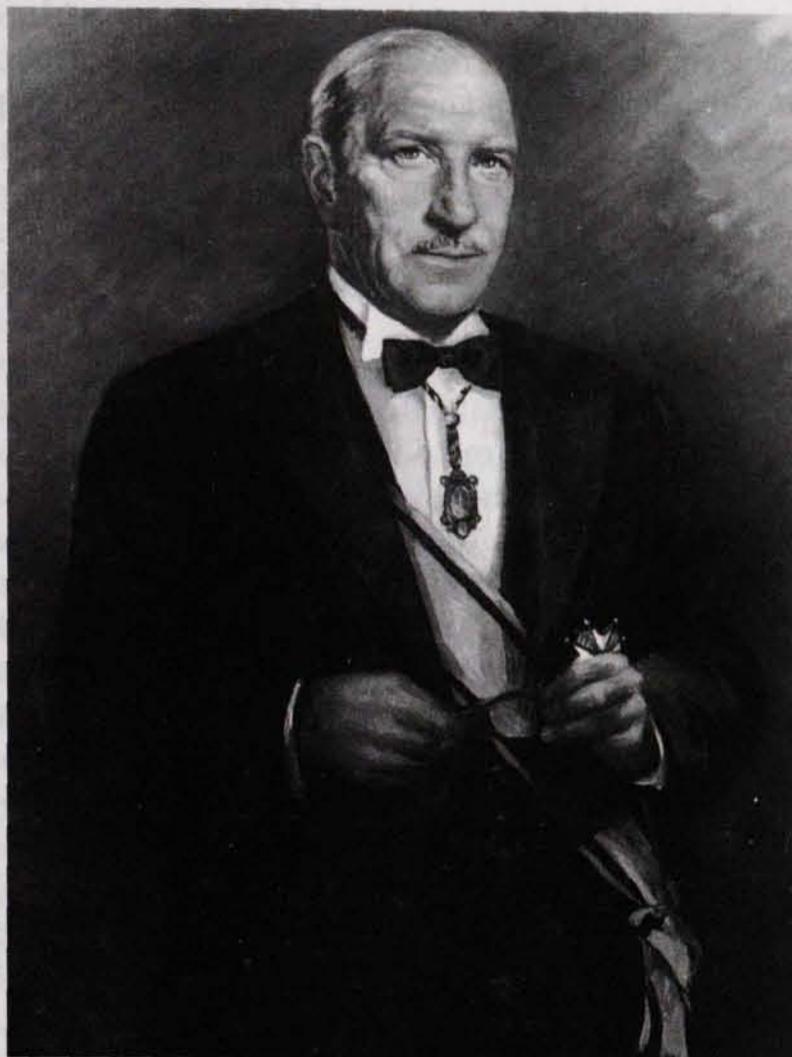

FIG. 41. VICTOR CONILL I MONTTOBBIO, en el seu ingrés a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.

CONILL, EL DEIXEBLE

El principal mestre de CONILL va ser el Dr. MIQUEL ARCÀNGEL FARGAS I ROCA. Anteriorment ja hem vist en quina situació es van conèixer aquestes dues grans figures. CONILL va veure en FARGAS l'home, que dotat d'una gran ponderació i seguretat en ell mateix, era capaç de retornar-li la seva mare sana. D'aquesta manera en FARGAS es va convertir en el seu tutor científic, tècnic i deontològic.

CONILL procedia de l'«Escola de Salerno», la dels seguidors de FARGAS, que aprenien la seva tècnica quirúrgica en aquella vella habitació de la Sala de Santa Isabel. En aquella època era alumne intern pensionat. Del doctor FARGAS va aprendre la dissecció fina i va poder veure com naixia i creixia la Ginecologia, sota el gran esforç d'un autodidacta. En algunes ocasions, quan l'ajudava a operar, en CONILL comentava que el doctor FARGAS el renyava quan ho feia malament i que no el felicitava quan ho feia bé. Segons FARGAS «quan les coses es fan bé ja brillen per elles mateixes».⁴

En aquella època, l'ensenyament a la Facultat de Medicina era pobre. Els estudiants amb inquietuds buscaven altres fonts. CONILL ja havia vist com el seu mestre, FARGAS, va haver de construir la seva pròpia clínica particular, amb la qual compensava les deficiències de la Universitat. Gràcies a aquestes ànsies de progrés, de buscar alguna cosa més, quan va acabar la carrera se'n va anar a l'estranger. El metge que volia ampliar coneixements, si la seva economia li ho permetia, marxava cap a París. Si l'economia era folgada se n'anava a Alemanya.

Aquesta darrer era el cas del Dr. CONILL MONTORBIO. Ell deia: «Me interessava mariposear en diverses materias mèdicas, buscar el contacto de los grandes maestros de aquella Facultad de Medicina y aprender sus métodos pedagógicos». En acabar la carrera va passar un semestre a Berna i després, a l'abril de 1910, se'n va anar a Munic on hi va romandre dos anys. Si el segle d'or de l'Obstetrícia va tenir lloc a França, l'edat d'or de la Ginecologia era a Alemanya, per això CONILL va decidir d'aprendre d'aquestes grans figures del primer quart de segle actual.⁵

A Berna va assistir a classes de KOCHER, que per aquelles dates va ser premi Nobel; de SAHLI, JADASHON i LUSHER. També va aprendre de DUBOIS, psiquiatre introductor del mètode de suggestió en vigília.

A Munic va estar-hi d'alumne intern amb AMANN i ALBERT VON DÖDERLEIN. El 1910 li van oferir a DÖDERLEIN la Càtedra de Berlín, però es va quedar a Munic, amb la condició que l'Estat bàvar construís la millor maternitat del món, cosa que va aconseguir amb la Frauenklinik. En aquesta clínica CONILL va adquirir una superformació al mateix temps que un caràcter germanòfil que va impregnar tota la seva feina com a professional. Des del 1911 va pertànyer a la Societat Alemanya de Ginecologia, des de llavors va assistir a tots els Congressos d'aquesta Societat i posteriorment va ser-ne nomenat «Membre d'Honor».

Va estimular-lo molt el *Tratado de Obstetrícia de Döderlein*, en el qual van col·laborar notables professors de les diverses Universitats Alemanyes.⁶ Per exemple W. STOËCKEL, E. SIEMERLING i F. GRAF SPEE DE KIEL; B. KRÖNIG DE FREIBURG, H. SELHEIM DE TUBINGA, W. ZANGEMEISTER DE HAMBURG i M. HOFMEIER DE WÜRSBURG entre d'altres. Els dos temes que més el van impressionar van ser les operacions amplificadores de la pèlvis i les intervencions fraccionàries del fetus.

DÖDERLEIN adoptava un criteri de preocupació per la vida fetal i va indicar la realització d'operacions amplificadores tan sols quan es disposés d'un lloc i d'uns mitjans adequats. Una frase d'aquest autor avala aquesta actitud: «Tan sols el que coneix el desenvolupament històric de les operacions obstètriques està en situació d'apreciar de manera justa el seu valor».

Aquests ensenyaments van permetre a CONILL de realitzar la seva tesi doctoral. La va llegir el 1913, i es va titular *La Pubiotomia, la Césarea abdominal y la Craniotomia como operaciones de concurrencia en el tratamiento de las estenosis pélvicas* amb la qual va obtenir la qualificació d'excel·lent. Aquest mateix any també va publicar un article a la revista «Therapia» titulat *Superioridad de la Pubiotomia de Döderlein sobre sus similares*. Explicava la tècnica de DÖDERLEIN, l'ampliació es realitzava a càrrec de la lesió d'una sola articulació sacroilíaca, normalment a la dreta.³

Pel que fa a la cirurgia ginecològica, si bé seguia el tractat de *Ginecologia operatoria de Döderlein i Krönig*,⁷ la seva principal guia va ser l'escola vienesa. Va destacar en la cirurgia vaginal, el bressol de la qual era Viena, essent SHAUTA el pare d'aquesta tècnica. Va aprendre al costat d'STÖEKEL a Berlín i d'AMREICH a Viena.

Una altra de les innovacions que va estudiar CONILL va ser la Fisioteràpia Ginecològica. El seu mestre va ser WINTZ, degà d'ERLANGEN. Els seus coneixements els va comunicar a FARGAS, quan va tornar a Barcelona. Aquest va sot-

metre totes les noves aportacions al seu judici i ponderació personal, les va assimilar i les va posar en pràctica, tot fundant la «Societat Radium» el 1914 a Barcelona. CONILL amb el seu amic, i també mestre, Dr. SEBASTIÀ RECASENS, van ser els introductors d'aquestes tècniques a Espanya, publicant ambdós, de manera conjunta, les seves experiències. Cal destacar les següents publicacions *Radioteràpia Ginecològica*, el 1916, *Radioteràpia Profunda y Radiumteràpia en Ginecologia*, amb RECASENS, el 1918, i *Radioteràpia persistens en la profilaxis de la recidiva del càncer ginecològic* el 1952.^{8, 9, 10}

La seva inquietud per la medicina psico-somàtica el va motivar a seguir un curs de Psicoteràpia a París, amb DUBOIS i un altre de Psiquiatria amb KRAEPELIN a Munic. Els coneixements que tenia sobre el tema van quedar reflectits en una sèrie de publicacions: *Psicologia y psicopatologia de la edad infantil* el 1913; *Ginecologia Psicosomàtica: de la Psicofísica al Psicoanàlisis y a la Psicosomàtica*. LETAMENDI, KRAEPELIN, DUBOIS, FREUD, WIZSAECKER el 1952, com a discurs inaugural de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques¹¹ i *Psicologia de la Pubertad* el 1955.¹²

L'estada a Alemanya no tan sols va influir en el seu aspecte purament científic, sinó també en la seva manera de veure la Medicina. Tot i això no podem dir que fos un vitalista germànic pur, ja que també tenia aspectes d'organicista gal o saxó. Per a ell la Medicina era un Art i una Ciència. Art quant al que es refereix a la preparació quirúrgica i a la capacitat docent, propi de l'escola alemanya. Ciència en la forma d'estudiar amb tanta cura i d'elaborar les seves obres, característics de l'organicisme. Va prestar especial atenció tant a la Clínica com a les Ciències bàsiques (96).

Un cop va haver tornat a Barcelona va anar al costat del seu mestre, FARGAS. El 1912, per concurs, va obtenir la plaça de Metge de Guàrdia de la Càtedra de Ginecologia a la Facultat de Medicina de Barcelona. El 1913 va passar a ser auxiliar interí gratuït d'aquesta mateixa Càtedra. Aquell mateix any va ser Soci Numerari de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya. El 1915 va ser pensionat per la junta d'Ampliació d'Estudis per desenvolupar a Berna el tema de *Tratamiento del càncer de útero*.

El 1916 es va presentar a les oposicions de Cap de la Casa de Maternitat de Barcelona, aquell projecte de FARGAS que hauria d'haver estat la Institució Maternal Catalana. El concurs el va guanyar BOI GUILERA, un altre gran deixeble de FARGAS, sortit de l'«Escola de Salerno». Els competidors restants van ser FRANCESC CARRERAS I VERDAGUER, FREDERIC YÁÑEZ I CARO, PERE PUIG I ROIG i ENRIC GENOVER.¹³

El 1918 va concursar per la Càtedra de Ginecologia de Sevilla del qual va resultar aprovat però sense plaça. El 1921 va guanyar per oposició una plaça de Metge Numerari de la Maternitat de Barcelona i el 1927, a causa del seu prestigi social i professional va fundar la seva clínica particular a Barcelona. El mateix any va ser elegit Membre Honorari de l'Institut de Medicina Pràctica de Barcelona.

El culte als seus mestres i el que d'ells havia après, (recordem la seva frase: «Per les seves obres els coneixereu»), li van permetre aquest progrés espectacular en la seva especialitat. Era l'anunci de la brillant carrera d'un gran Mestre.

CONILL, L'HUMANISTA

CONILL coneixia el veritable valor de la cèlebre frase del Dr. LETAMENDI: «El médico que sólo sabe Medicina, ni Medicina sabe». Per a ell la seva gran dedicació a la Ginecologia no era tan sols una fi, era també un mitjà. Això solament podia ocórrer en un home de ment oberta, àmplia, preparada per al progrés i l'optimisme. És a dir en un humanista. En aquesta manera diferent de veure les coses van influir-hi sobretot la seva àmplia cultura, la seva gran afecció a la música i la seva amistat amb EUGENI D'ORS, «Xènius».

Era un home que sentia una gran predilecció per les llengües, no tan sols el fet de conèixer-les, sinó també de parlar-les i d'utilitzar-les correctament. De molt petit va aprendre francès, i italià que el parlava durant els dinars. Això es devia al fet que la seva mare era d'ascendència italiana i a més parlava correctament el francès.

Ja de jove va aprendre el llatí i l'alemany. A part de llegir i traduir obres alemanyes de l'especialitat, li va permetre de llegir als clàssics com SHOPENHAUER, KANT, HEGEL, etc. De més gran va estudiar anglès per necessitats científiques.

Tenia un gran interès per la llengua castellana, s'havia dirigit, fins i tot, al Secretari de la «Real Academia Española» per proposar d'altres termes i esmenar-ne alguns d'incorrectes.

El seu aspecte més romàntic i de fantasia va ser el seu amor a la música. Quan era metge de guàrdia de l'Hospital Clínic, en les estones lliures tocava la guitarra a l'habitació de guàrdia.⁵ Aquesta afecció es va accentuar durant la seva estada a Alemanya. Allí va conèixer, concretament a Nymphenburg, a la Infanta Paz, germana d'Alfons XIII. El seu marit era el Príncep LLUÍS FERRAN ADALBERT DE BAVIERA, que era també ginecòleg. CONILL l'ajudava a operar a la Creu Roja. No obstant, el que més admirava del príncep era la seva faceta musical, ja que era el primer violí de l'Orquestra de la Shadts Opera de Munic.

WAGNER era el músic que més el fascinava i juntament amb altres joves metges va fundar una Associació per a l'estudi de la música wagneriana. També li agradava BRAHMS, TXAIKOWSKY, CHOPIN i LIZT. Quan era a casa seva sempre trobava temps per interpretar al piano CHOPIN.

També va ser un gran liceista, a l'igual que ho havia estat el BARÓ DE BONET. CONILL deia que el Liceu era l'última escola de bon gust de Barcelona.

Tenia el costum de celebrar a casa seva reunions musicals. Per això comptava amb bons pianistes com ara el mestre LAMBERT, ALÍCIA LARROCHA i el Dr. BONIN.

No obstant el factor determinant i el seu nexa d'unió amb l'humanisme va ser la seva amistat amb EUGENI D'ORS. D'ORS, conegut també per «Xènius», va ser l'introduïdor del Noucentisme. Aquest moviment el descriu perfectament a la seva obra *El glosari*, que va publicar sense interrupció del 1906 al 1908 a la revista «La Veu de Catalunya».

El Noucentisme enterrava i substituïa el Modernisme caduc. Representava l'esperança amb què la joventut catalana superaria amb èxit la desgràcia colonial que havia provocat un gran pessimisme al país. Més que un fenomen cultural es va tractar d'una política cultural.

PRAT DE LA RIBA era l'organitzador i ordenador d'uns fets culturals. EUGENI D'ORS era el pensador, el formulador dels principis del «nou ordre». POMPEU

FABRA va fixar la llengua com a un instrument bàsic i JOSEP CARNER va demostrar les possibilitats expressives d'aquest idioma.

Aquest moviment, aprofitant fets d'actualitat, va determinar una doctrina que postulava, no tan sols uns nous valors, sinó també un nou estil de vida. Aquesta renovació va resultar positiva gràcies a les seves exigències d'harmonia, mesura i civisme.¹⁴

Des d'un punt de vista mèdic, aquesta època es va caracteritzar per l'entrada a Catalunya del positivisme mèdic, que a Europa ja s'havia iniciat al 1848. La Medicina va passar a ser una ciència natural i el laboratori es va convertir en la seva peça fonamental. FARGAS, conscient d'aquesta importància, va tenir el seu laboratori a la seva clínica particular, del qual FRANCESC TERRADES va ser-ne el responsable. Van aparèixer els RAMON TURRÓ, AUGUST PI I SUNYER, JESÚS M.ª BALLIDO i PERE GONZÁLEZ que van ser els creadors de l'Escola de Fisiologia Catalana.¹⁵

El 1907 es va fundar l'Institut d'Estudis Catalans i el 1911 es va crear la secció de Ciències. FARGAS en va ser el president i com a col·laboradors va tenir JOSEP M.ª BOFILL I PIXOT, PERE COROMINES, EUGENI D'ORS, ESTEVE TERRADES i RAMON TURRÓ. L'Institut estava destinat a ser «La cabdal Corporació Científica de Catalunya que tindrà com a funció primordial la investigació superior científica de tots els elements de la cultura catalana».⁴

Recordem que RAMON TURRÓ va introduir en aquest moviment NUBIOLA, i XÈNIUS va introduir CONILL en aquest corrent. Ambdós es van conèixer a Munic, essent aquesta la darrera etapa de preparació a l'estranger d'aquesta campanya cultural que va organitzar XÈNIUS. Quan va arribar a Barcelona, d'ORS va fundar l'Acadèmia del Far de Sant Cristòfol. En ella hi va voler reunir a persones de les professions més diverses. Però amb l'exigència que fossin intel·lectuals amb inquietuds obertes més enllà de la seva professió. No concebia la vida de l'home sense una dimensió artística, religiosa, ètica, històrica, etc. Va aconseguir una amistat intel·lectual entre els seus membres i d'ORS va ser-ne el mestre, amb la decidida convicció de fer escola. CONILL va formar part d'aquesta acadèmia, ja que ell, a pesar de ser un especialista, va voler obrir una finestra del seu ésser per poder comunicar-se amb la resta de la cultura. Mentre que el moviment del Noucentisme es va acabar el 1923, amb la dictadura de Primo de Rivera, l'Acadèmia del Far de Sant Cristòfol encara avui funciona.

D'aquesta dimensió humanística de CONILL en van sorgir una sèrie d'obres de caràcter històric com la *Ginecologia de Hipòcrates*, el 1918 i *Para la Historia de la histerectomia vaginal* el 1963. Va organitzar nombroses vetllades culturals a casa seva, fonamentalment musicals. Cal destacar la realitzada sobre *Mendels-hon* el 1948. També el discurs sobre EUGENI D'ORS en Munic. *Anecdotario compartido y comentado. Mensaje*, que va llegir a l'Acadèmia del Far de Sant Cristòfol el 1963.

ACTIVITAT CIENTÍFICA

La major part de la seva obra ha estat influïda per la feina dels seus mestres i concretament per la seva estada a Alemanya. Ja hem vist els seus treballs realitzats en el camp de l'Obstetrícia sobre les intervencions amplificadores del canal de part. El seu treball efectuat en el camp de la Terapèutica Física Ginecològica

i la seva especial sensibilitat per la Medicina Psico-somàtica. Va haver-hi a més dos aspectes en els quals la seva dedicació va brillar amb llum pròpia: la cirurgia ginecològica i el càncer genital femení.

En el camp quirúrgic va realitzar nombroses aportacions. Tot i que els seus principals mestres eren alemanys, en cirurgia, CONILL, va aprendre de l'escola vaginalista vienesa. Les seves principals innovacions van ser: el tractament quirúrgic ambulatori del prolapse uterí senil. La tècnica operatòria a les fistules vesico-vaginals. El tractament mitjançant inguinotomia extraperitoneal de l'abcès de parametri post-cirurgia vaginal. El tractament per lligadures de les artèries hipogàstriques i Ràdiu en el càncer de coll uterí tipus III i la sistematització de l'operació de WERTHEIM. També l'operació de verificació complexa en el tractament de les àlgies pèlviques *sine materia*.

Aquestes aportacions van quedar reflectides en una sèrie d'obres i publicacions. Les més destacades van ser: *Colpoepisiocleisis ambulatoria en el prolapso senil* a la Revista Mexicana de Cirurgia del 1952; *Estudio actual del tratamiento del prolapso uterino (una nueva intervención)*.¹⁶ *Nuestro concepto de la patogenia del prolapso y esquema del tratamiento del mismo* el 1945.¹⁷ *Una complicación mortal de la histerectomía vaginal y su tratamiento curativo* el 1951.¹⁸ *Estudio analítico de los distintos procedimientos quirúrgicos para el tratamiento del prolapso uterino, con especial mención de la histerectomía vaginal de TSCHERTOK-CONILL* el 1945.¹⁹ *Ligamentopexias fisiológicas* a la «Revista Española de Obstetricia y Ginecología» de 1945. El 1916, a la revista «Therapia»: *Combinación de la vía vaginal y abdominal en el tratamiento de los miomas del útero*.

El càncer genital femení va ser un altre tema que va apassionar CONILL i que el va estudiar en profunditat. Recordem que el 1915 va ser pensionat per la Junta d'Ampliació d'Estudis per desenvolupar el tema del *Tratamiento del cáncer de útero*. Aquest treball el va realitzar a Berna.

Sobre aquest tema va escriure nombroses obres, entre les quals hem de destacar *Contra el cáncer de útero* publicat el 1913; *Aportación al tema: cáncer de útero y embarazo* el 1924;²⁰ *Los aspectos de la lucha contra el cáncer. Urgencia de la fundación de un Hospital de Cancerosos* el 1925. *Nuestro método en el tratamiento del cáncer uterino tipo III* publicat el 1943.²¹ *Nuevas orientaciones en el diagnóstico precoz del cáncer uterino* a la revista «Medicamenta» del 1952. *Los métodos terapéuticos en el cáncer del útero* el 1953.²² El 1956 va pronunciar una conferència a la «Real Academia Nacional de Medicina» sobre el tema *La Lucha contra el cáncer en Cataluña. La primera época. Objetivos de la lucha anticancerosa en España adaptados a la época actual*.

Tot aquest afany d'estudi sobre el tema del càncer el va dur a fundar el 1925 «La lliga Catalana contra el càncer», de la qual en va ser membre fundador i el seu primer president. D'altres temes en els quals també va realitzar publicacions van ser *Tratamiento de la dismenorrea. Médico, hormonal, quirúrgico y psicológico* el 1942.²³

Embarazo ectópico, monografia que va aparèixer el 1940.²⁴ *Forma pseudotífica y nueva orientación de las formas de tuberculosis genitoperitoneal* el 1946.²⁵

Posición actual de las vitaminas en la terapèutica tocoginecológica, el 1948.²⁶

Dismenorrea y Mülleroma publicat el 1954.²⁷

A la «Revista Española de Obstetricia y Ginecología» publicava els resums d'allò que més sobresortia dels Congressos de la Societat Alemanya de Gineco-

logia als quals assistia. Deixem nombroses publicacions per esmentar ja que en tindriem una llista inacabable. Volem fer especial esment a la seva obra cabdal el *Tratado de Ginecología y de Técnica Terapéutica ginecológica* la primera edició del qual es va publicar el 1946. A les altres edicions, fins a cinc, va col·laborar amb ell el seu fill, el professor CONILL SERRA.² Va ser la seva obra mestre, es va gestar durant les hores de reclusió al despatx de la seva Càtedra durant la Guerra Civil.³ Hem de recordar la importància que té per a un catedràtic escriure un tractat de la seva especialitat. De la seva època, junt amb NUBIOLA, van ser els únics catedràtics que van escriure obres d'aquesta categoria.

En aquest tractat a part de reflectir, amb gran mestria la seva tècnica quirúrgica, sobretot la vaginal, i les possibilitats i indicacions de la roentgenoteràpia ginecològica, ressaltem dos temes. En primer lloc la seva operació de «verificació complexa» que emprava en el tractament de les àlgies pèlviques *sine materia*. Consistia en l'apendicectomia, resecció cuneïforme d'ambdós ovaris, davant el mes petit dubte de poliquistosi ovàrica, simpatectomia presacra i correcció quirúrgica de la retroflexió uterina. En segon lloc va proposar una classificació nova, molt didàctica, per als tumors d'ovari i de paraovari.

VIDA ACADÈMICA I HONORS

El 1927 el Dr. VÍCTOR CONILL va ingressar com Acadèmic Numerari a la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona. El discurs de recepció, llegit el sis de novembre d'aquell any es va titular *Ensayo de correlación endocrino-psicológica en la mujer (fundamentos biológicos en el destino de la mujer)*. El discurs de resposta va anar a càrrec del Dr. NUBIOLA.

CONILL va entrar a la Reial Acadèmia gràcies als seus mèrits professionals i científics, i també al seu gran prestigi personal. Ha estat un dels homes que més ha contribuït a la Reial Acadèmia. Quan el 1928 va ser-ne escollit President el Dr. AUGUST PI I SUNYER, es va envoltar de dos elements joves: el Dr. ÀLVAR ESQUERDO RODOREDA i el Dr. VÍCTOR CONILL, per poder restaurar el vell edifici del carrer del Carme número 47 i preparar els actes d'inauguració, que havien d'estar presidits pel Rei Alfons XIII. El Dr. VÍCTOR CONILL va desenvolupar el càrrec de tresorer i de comptable, aconseguint els diners necessaris per a la restauració, que va córrer a càrrec de l'arquitecte JOAN RUBIÓ I BELIVÉ. El 4 d'octubre del 1929, aquest edifici reformat era inaugurat pel Rei. CONILL va dur a terme aquest càrrec fins el 1946. La Reial Acadèmia en gratitud a la seva feina el va nomenar President Honorari.²⁸

Un discurs de torn, molt interessant, llegit per CONILL va ser titulat *La mujer española ante la ley* el 1954. Va realitzar un estudi a favor del prestigi de la dona, protegint-la de la intranscendència, la frivolitat i el sentimentalisme. Exaltà la superioritat biològica de la dona en l'espècie i reclamà un protagonisme més gran a la vida social i una major igualtat en la legislació espanyola.

També va destacar en els seus discursos de resposta a l'entrada dels Acadèmics Drs. V. CARULLA RIERA, M. SORIANO JIMÉNEZ, M. USANDIZAGA SORALUCE i P. PUILACHS OLIVA.

Entre els seus nombrosos mèrits cal esmentar:

El 1930 Soci de Mèrit de l'Institut Mèdic Valencià. El 1944 Membre d'Honor de la Societat Alemanya de Ginecologia, l'únic estranger en molts anys;

aquell mateix any va ser nomenat Membre d'Honor de la Societat d'Obstetrícia i Ginecologia de Rosario (Argentina).

El 1949, Membre d'Honor del «Fellow College International de Chirugiens de Genève». Membre Honorari de la Societat d'Obstetrícia i Ginecologia de Viena i Primer President del «Capítulo Español del International College of Surgeons de Xicago».

El 1951 Membre d'Honor de la Societat d'Obstetrícia i Ginecologia italiana. El 1953 Membre Fundador de la Sociedad Española per a l'Estudi de l'Esterilitat, a Madrid. El 1954 Membre d'Honor de la Societat d'Obstetrícia i Ginecologia portuguesa. El 1955 Membre d'Honor de la Societat Mèdico-Quirúrgica de Bolonya. President d'Honor de la Societat Ginecològica Espanyola. Membre Honorari estranger de la Societat Ginecològica d'Uruguai. El 1956 Gran Creu de l'Ordre Civil de Sanitat. Membre Honorífic de la Societat Francesa de Ginecologia. Membre d'Honor de la Societat d'Obstetrícia i Ginecologia de Castella. Premi de la Fundació March, Secció de Medicina, per la Universitat de Santiago de Compostella.

El 1957 Premi Couder i Moratalla per la Reial Acadèmia Nacional de Medicina. Membre d'Honor de l'UPIGO.

El 1965 Soci de Mèrit de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Barcelona. President Honorari de la Societat Ginecològica Espanyola.

El 1969 va ser President d'Honor del II Congrés Internacional sobre Gonaotropines humanes: el seu ús en el camp de l'esterilitat masculina i femenina, celebrat a Barcelona.

L'HOME I EL MESTRE

El Dr. VÍCTOR CONILL era un treballador infatigable que cada dia s'aixecava a les cinc del matí i s'instal·lava a la seva biblioteca. Allí estudiava, escrivia, preparava la seva classe diària i encara tenia temps d'organitzar les seves sessions domiciliàries musicals. El temps era un tema que el preocupava, ja que per a ell era l'únic que no es podia recuperar mai més.²⁹

El seu amic XENIUS el va descriure en el seu *Glosari* de la següent manera: «Brau minyó, ric d'avenir, intel·ligent, voluntariós, amb fervors de ciència que enamoren.»³⁰ CONILL tenia la distinció dels grans humanistes. L'humanista és un home amb una dimensió superior a la dels altres, ja que representa tots els aspectes de l'essència bàsica de l'ésser humà.

Tenia un gran amor al proïsme, comprenia als altres i sempre veia el costat bo. S'alegrava del bé aliè i sentia les desgràcies dels altres com a pròpies. El seu caràcter era obert, optimista, serè i clarividient. Seguia el lema de «fes el que hakis de fer passi el que passi». Era catòlic, i ho va demostrar en obres com *La lección de S. S. Pio XII a los ginecólogos católicos sobre el tema del parto sin dolor y orientaciones que sugiere*, *Metro to Belliston* publicat el 1956, a la Revista «Acta Ginecológica», *Aborto criminal* el 1916, a la «Revista Española de Obstetricia y Ginecología», entre d'altres publicacions.

Les seves classes començaven a les vuit del matí, excepte en els darrers anys que es van traslladar a les dotze. La lliçó s'iniciava amb la presentació d'una malalta, que era interrogada i explorada per dos estudiants. Per aquest mètode es raonava, es deduïa i es buscava el que s'havia de trobar.³¹ Pel que fa a l'expo-

sició teòrica, va quedar fascinat pel magisteri de Fargas. Les seves classes buscaven centres d'interès que sortien d'un gran treball de síntesi. No hi havia nombroses cites d'autors, ni esmentava articles de darrera hora ni ostentació personal, res que no tingués una eficàcia pedagògica.²⁹

Va deixar una gran escola plena d'homes brillants dins de l'especialitat. Hem de citar en primer lloc al seu «etern ajudant», AURELI OSLÉ FONT, la mare del qual va ser pacient seva i a conseqüència d'això es va convertir en el seu deixeble. El Dr. ESTEVE CASANELLAS, company de curs, que el va ajudar a les tasques hospitalàries.

També DOMÈNEC SANMARTÍ FONT, ALEJANDRO NOVO GONZÁLEZ, VÍCTOR CONILL SERRA, R. ÁLVAREZ ZAMORA, L. BRUSTENGA, MASCARÓ PORCAR, M. GARRIGA ROCA, L. PUIG I ROIG, A. SOSTRES GALLIFA, entre els més destacats. El Dr. ALEJANDRO NOVO va ser el primer dels seus deixebles que va aconseguir una Càtedra, la de Santiago de Compostel·la. CONILL li va dir: «Si algún consejo tengo que darte relativo a tu actuación docente, es que le imprimas el mayor carácter práctico posible. Huye de la pedantería y cuando expliques, hazte cargo de que lo haces a tu hijo. Defiende siempre la ortodoxia confesional y considera a los enfermos como familiares».³

La importància que té l'haver estat deixeble de grans mestres com FARGAS, DÖDERLEIN, RECASENS, WINTZ, AMREICH, etc., va permetre crear un gran mestre, com CONILL. Aquest al seu entorn va crear una escola i va adquirir la distinció necessària que li van atribuir la responsabilitat d'un dels avenços més grans de la nostra Ginecologia.

BIBLIOGRAFIA

1. GALLART MONÉS, F.: *Mestres i deixebles*. Discurs llegit a la sessió inaugural dels treballs del cos facultatiu pel Dr. GALLART, el dia 20-XI-1924. Hospital de la Sta. Creu i Santa Pau. Imp. Badia. Barcelona.
2. CONILL MONTOBBIO, V.: *Tratado de Ginecología y de Técnica Terapéutica Ginecológica*. Primera Edición. Ed. Labor. Barcelona, 1946.
3. BARRAU VERNIA, E. J.: *El Ginecólogo Profesor Dr. D. VÍCTOR CONILL MONTOBBIO, un humanista*. Tesis Doctoral. Universidad de Barcelona. 1982.
4. ALONSO-DUAT, J. C.: *MIGUEL A. FARGAS ROCA*. Vida y obra de un ginecólogo. Tesis doctoral. Barcelona, 1968.
5. CONILL SERRA, V.: *VÍCTOR CONILL MONTOBBIO*. En: «Homenagem a Escola Ginecológica-Obstétrica da Universidade de Barcelona». Acta Gynaecológica et Obstétrica Hispano Lusitana. 6 (7), 389, 1958.
6. DÖDERLEIN, A.: *Tratado de Obstetricia*. Ed. Labor. Barcelona. 1925.
7. DÖDERLEIN, A.; KRÖNIG, B.: *Ginecología operatoria*. Ed. Salvat. Barcelona, 1915.
8. CONILL MONTOBBIO, V.: *Radioterapia Ginecológica*. Imp. J. Horta. Barcelona, 1916.
9. CONILL, V.; RECASENS, S.: *Radioterapia profunda y radiumterapia en Ginecología*. Ed. Salvat. Barcelona, 1918.
10. CONILL MONTOBBIO, V.: *Radioterapia persistens en la profilaxis de la recidiva del cáncer ginecológico*. Revista Médica del Hospital Español de Buenos Aires. 1952.
11. CONILL MONTOBBIO, V.: *Ginecología Psicosomática: de la Psicofísica al Psicoanálisis y a la Psicosomática*. LETAMENDI, KRAEPELIN, DUBOIS, FREUD, WEIZSAECKER. Discurso inaugural del Curso Académico 1951-1952 de la Academia de Ciencias Médicas. Barcelona, 30-X-1952.
12. CONILL MONTOBBIO, V.: *Psicología de la Pubertad*. Acta Gynaecológica et Obstétrica Hispano-Lusitana. IV (5), 337, 1955.

13. CARCELLER, C.; FUSTER, R.; GUILERA, L.: *L'obra de BOI GUILERA a la Casa de Maternitat de Barcelona*. En: I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Llibre d'actes. Vol. II. Barcelona-Montpeller, 1970.
14. VALLÉS, E.: *La Cultura contemporània a Catalunya (1888-1931)*. Ed. 62. Barcelona, 1977.
15. CARRERAS ROCA, M.: *La introducció del positivisme mèdic a Catalunya*. En: II Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Llibre d'actes. Vol. I. Barcelona. 1975.
16. CONILL MONTOBBIO, V.: *Estado actual del tratamiento del prolapso uterino*. Revista de Medicina Clínica. II (4), 315, 1944.
17. CONILL MONTOBBIO, V.: *Nuestro concepto de la patogenia del prolapso uterino y esquema de tratamiento del mismo*. Revista de información médico-terapéutica. 10,415, 1945.
18. CONILL MONTOBBIO, V.: *Una complicación mortal de la histerectomía vaginal y su tratamiento curativo*. Acta Ginecológica. II (1), 1951.
19. CONILL MONTOBBIO, V.: *Estudio analítico de los distintos procedimientos quirúrgicos para el tratamiento del prolapso uterino, con especial mención de la histerectomía vaginal de TSCHERTOK-CONILL*. Ed. Clínica y Laboratorio. Trabajo de la Clínica. Zaragoza, marzo de 1945.
20. CONILL MONTOBBIO, V.: *Aportación al tema: cáncer de útero y embarazo*. Revista Española de Obstetricia y Ginecología. 1924.
21. CONILL MONTOBBIO, V.: *Nuestro método en el tratamiento del cáncer de cuello uterino tipo III*. Toco-Ginecología Práctica. Año II. N.º 17, 1943.
22. CONILL MONTOBBIO, V.: *Los métodos terapéuticos en el cáncer de útero*. Práctica Médica. 8, 1953.
23. CONILL MONTOBBIO, V.: *Tratamiento de la dismenorrea. Médico, hormonal, quirúrgico y psicológico*. Revista de Medicina Clínica. II, 1, 1942.
24. CONILL MONTOBBIO, V.: *Embarazo ectópico*. Segunda Edición. Ed. Salvat. Barcelona, 1945.
25. CONILL MONTOBBIO, V.: *Forma pseudotífica y nueva ordenación de las formas de tuberculosis genitoperitoneal*. Revista Española de Obstetricia y Ginecología. 29 (V), 219, 1946.
26. CONILL MONTOBBIO, V.: *Posición actual de las vitaminas en la terapéutica tocoginecológica*. Revista de Medicina Clínica. X, 51, 1948.
27. CONILL MONTOBBIO, V.: *Dismenorrea y Mülleroma*. Revista de Cirugía, Ginecología y Urología. 5 (VIII), 1954.
28. MONTSERRAT S, CARRERAS, M.: *Historia de la Real Academia de Medicina de Barcelona*. Imp. Socitra. Barcelona, 1954.
29. OSLÉ FONT, A.: *El Profesor Dr. VÍCTOR CONILL MONTOBBIO*. Archivos Médico-Biográficos. Doctorado Médico. N.º 1, 1951.
30. D'ORS, E.: *Glosari 1906-1910. Frauenklinik*. Primera edició. Ed. Selecta. Barcelona, 1950.
31. USANDIZAGA POMBO, J. M.: *La evolución histórica de la enseñanza de la Obstetricia y Ginecología*. Discurso de recepción. Real Academia de Medicina de Bilbao, 1978.

14

LA CASA DE MATERNITAT DE BARCELONA

L'altra Càtedra de Barcelona

C. CARCELLER, R. FUSTER I LL. GUILERA *

Quan el 1892 s'assisteixen els primers parts a la Casa de Maternitat del carrer de Ramalleres, s'inicia la primera etapa d'una obra assistencial d'un abast molt limitat i que ja feia temps que es realitzava en el vell Hospital de la Santa Creu: l'acolliment de les dones solteres que esperaven un infant. La instal·lació és pèssima: s'aprofiten els llits i els locals que havien deixat lliures els fills de pares desconeguts instal·lats allí des del 1853 i que ara havien passat a una casa de pagès de Les Corts.

La Diputació de Barcelona, que havia creat la Casa Provincial de Maternitat i Expòsits d'acord amb les prescripcions de la llei de Beneficència, projectava de temps l'edificació d'una gran Institució, moderna i ben emplaçada. L'esforç principal el dirigí a la Secció d'Expòsits, i quan s'inauguren els primers edificis moderns destinats als infants, el 1896, la secció de Maternitat passa a les Corts, a la vella casa rural de «Manso Caballé», que també havia allotjat els infants durant 4 anys, i comença una segona etapa un xic més digna, però curulla d'imperficcions. Els parts van augmentant, el local és insuficient i en males condicions. L'assistència va a càrrec d'una llevadora de fora, i els metges hi tenen poc paper. Amb la creació d'un metge intern comú per a tota la Institució, s'intenta de millorar el servei i elaborar les primeres històries clíniques rudimentàries.

Així estan les coses quan entrem al segle XX. És precisament en aquest moment de transició que a Barcelona hi ha, a la Facultat de Medicina, un gran ginecòleg, el doctor MIQUEL A. FARGAS, el qual ha creat una escola que deixarà un solc profund durant molts anys a l'especialitat. Aquesta escola representa, en aquell moment, la modernitat i l'enfrontament dels coneixements toco-ginecològics vigents als corrents europeus i mundials.

La Diputació de Barcelona viu, en el segon decenni del segle XX, una renovació política i un afany d'integració amb les altres diputacions catalanes que culminarà en la constitució de la Mancomunitat.¹ L'artífex principal n'és ENRIC

* Comunicació al I Congrés d'Història de la Medicina Catalana (1970).

PRAT DE LA RIBA, i el seu assessor sanitari és MIQUEL A. FARGAS. És lògic, doncs, que un ginecòleg tan agut i fervent polític d'aquell moment, plantegi la modernització de la Secció de Maternitat, l'organització del cos facultatiu per mitjà de l'oposició lliure i, avançant-se de molts anys a les idees imperants i que actualment encara no s'han pogut realitzar en el nostre país, projecta la Institució Maternal Catalana, supermaternitat destinada a resoldre: a) el problema assistencial obstètric de la classe mitjana i obrera; b) el problema de l'ensenyament de la toco-ginecologia a base d'un material humà que àdhuc avui dia es perd, en la majoria de les Maternitats, per a la docència.

Amb pocs mesos de diferència moren FARGAS i PRAT DE LA RIBA i poca cosa es realitzarà del gran projecte que molts consideren una utopia. Amb tot, es reorganitza el cos facultatiu i es convoquen les primeres oposicions: una de les places és la del metge que ha de regir la Secció de Maternitat, i el 1916 ingressa a la Maternitat, després d'unes oposicions molt discutides, BOI GUILERA I MOLAS, un metge format a l'escola FARGAS, que havia acabat la carrera el 1900 i que tenia una brillant executòria hospitalària i l'especial consideració del gran mestre.²

Els seus competidors havien estat VÍCTOR CONILL I MONTORBIO, FRANCESC CARRERAS I VERDAGUER, FREDERIC YAÑEZ I CARO, PERE PUIG I ROIG i ENRIC GENOVER.

Del vell projecte d'Institució Maternal Catalana, esvaït pel desinterès dels grans pròcers de la Diputació de Barcelona, va restar el propòsit d'edificar, de moment, un dels pavellons que hi figurava, degut a la presència en la Junta de la Casa d'un deixeble de FARGAS, el Dr. FRANCESC FÀBREGAS. Aquest edifici s'inaugurarà el 1924. Amb ell es posava fi a l'etapa de la masia i s'aconseguia una instal·lació moderna.^{3,4}

Amb tot, seguint un mal costum de moltes corporacions públiques d'aquella època, el Dr. GUILERA no fou consultat en l'estudi dels plànols i distribució de les instal·lacions, i calgué acceptar-les tal com eren, un cop acabades. Com a demostració d'això, hem d'esmentar que figurava en els baixos una fantàstica secció d'hidroteràpia ginecològica, muntada amb tots els avenços de l'època i que mai no va servir per a les pacients obstètriques ni ginecològiques. En l'actualitat encara queden restes de les instal·lacions.

Amb el nou edifici, que és va anomenar Pavelló Rosa, a causa d'uns esgrafiats molt bonics d'aquest color, GUILERA aconsegueix la maduresa de la seva obra.

L'organització dels Serveis és modèlica: infermeria de gestants on són estudiants tots els casos patològics amb tota cura, sales de parts àmplies, quiròfan, sala sèptica, departaments del nou nat, sales de puèrperes i d'aïllament. El personal que disposa és: a) llevadores en pràctiques, que no havien fet cap part a l'escola oficial (procedeixen de llargues llistes d'aspirants inscrites de vegades un o dos anys abans); b) metges interns, joves postgraduats residents, dedicats exclusivament a la Secció de Maternitat i sobre els quals recolza el paper didàctic de GUILERA. Un dia caldrà parlar també del que va representar per a la Maternitat la vella institució dels metges interns, però es pot dir que llur prestigi es deu en bona part a l'ensenyament constant de GUILERA.

Tan aviat com la Maternitat va ampliar la seva acció i hi van acudir un nombre important de casades, BOI GUILERA va considerar imprescindible l'organit-

FIG. 42. Maternitat Provincial de Barcelona. Pavelló Blau.

zació de la puericultura prenatal i va aconseguir que els vells locals del carrer de Ramalleres fossin destinats a Consultoris prenatals. Va ésser un èxit. Un gran nombre de dones gestants eren ben estudiades i arribaven al part en bones condicions.

El cicle havia estat completat. El carrer de Ramalleres, que havia començat amb els infants abandonats i el torn, que havia creat un simulacre de Maternitat, finalitzava el seu paper amb uns consultoris nets, polits, on les gestants eren vigilades i els infants seguien atesos en el període postnatal.

Cap al 1930, una reorganització del Cos Facultatiu de les Cases de Caritat i de Maternitat dona lloc a la creació del càrrec de Director de la Maternitat, i en fou nomenat el Dr. GUILERA. El nomenament l'obliga a la supervisió de la Secció de Maternitat i d'Infància, labor a la qual dedica temps i esforços. No és fàcil la tasca, ni és totalment compresa. L'esperit tenaç, meticulós, amic de la veritat i de penetrar a l'arrel dels problemes greus, complexos, difícils, de la Secció d'Infància, li permet de descobrir aviat tots els defectes existents, com havia fet tants anys en la Secció de Maternitat. Moltes de les coses que ell va posar en relleu abans del 1936, avui han estat divulgades, airejades, i han donat motiu a campanyes de premsa. Llavors suscità recels, suspicàcies i malentesos que no feren possible el plantejament modern del funcionament de la Secció de Puericultura, especialment en els aspectes socials que avui estan tan a l'ordre del dia.

Ja hem dit abans que el Dr. FRANCESC FÀBREGAS, valuós element de la Junta de Govern, es considerava hereu de les idees de FARGAS, que tot just s'havien pogut realitzar, però que maldava per a, si més no, edificar un pavelló destinat a Maternitat oberta de casades. Com que la Diputació no li feia costat, decidí de costejar personalment les obres per mitjà d'un llegat de la seva esposa. Això fou la base del nou edifici començat el 1930, construït lentament i amb molts períodes d'aturada d'obres, però finalment inaugurat el 1942. És l'actual Maternitat, també anomenada Pavelló Blau (fig. 42).

Tants anys d'edificació i l'absència d'un criteri de gran volada, junt amb l'endèmic criteri de consultar molt de tant en tant els directors mèdics, i de fer inauguracions parcials i limitades, no permetien que Barcelona pogués comptar el 1942 amb una Maternitat construïda i distribuïda d'acord amb les últimes concepcions sanitàries.

Amb tot, l'edifici nou permet de desenvolupar les activitats clíniques més folgadoament. Els consultoris prenatals amplis, la creació d'un Servei de Medicina General annex a la Maternitat, la Secció de Ginecologia, grans sales de parts i habitacions de puèrperes individuals i de vuit llits, una gran sala d'actes, etc., són factors ben estimables que obren nous camins.

BOI GUILERA I MOLAS: HISTÒRIA D'UNA TENACITAT

GUILERA entra a la Maternitat al 1916 per la porta gran (fig. 43). Estava destinat a regir una de les institucions més importants de Catalunya i d'Espanya, parella a les millors europees, però de moment troba una masia que, malgrat els

FIG. 43. BOI GUILERA I MOLAS.

intents de convertir-la en un Hospital, manté a la vora estables, galliners, camps de conreu i sobretot un esperit tancat a tota renovació o inquietud científica.

Durant vuit anys ha de lluitar amb una munió de rutines, resistències passives i entrebancs que eren prou per a desanimar a qualsevol. En el cas més favorable hi ha la promesa d'un nou edifici on tot s'instal·larà com cal, per a justificar una desatenció a les demandes urgents; però el temps passa.

GUILERA aplica unes qualitats, gràcies a les quals manté constantment la iniciativa. S'ocupa amb regularitat de tot i es fa imprescindible. Quan creu que té raó es tenaç, insistent, per a molts marejador, però eficaç. Fa un culte de la veritat, de l'exactitud i no té cap escrúpol a aconseguir-la sigui com sigui.

Gràcies a això s'organitza el Servei i s'adapten els locals el millor possible. S'estableixen criteris fermes i decidits. L'assistència obstètrica no és ja una exclusiva de la llevadora omniscient.

Tots els problemes lligats a la infecció i a la toxèmia són motiu de vigilància i de revisió constants. Si calia, obria els calaixos de la tauleta de nit o aixecava el coixí per tal de descobrir menjars no autoritzats.

Un metge de l'hospital, tan vocacional com GUILERA, havia de tenir cura amb rigor de la història clínica. Diàriament eren revisades una per una, i totes les dades eren sotmeses a una perfecta comprovació. Constantment afegia notes marginals aclaridores, escrites sovint amb llapis, la majoria reveladores de la seva ràpida sagacitat.

En una època on ningú no s'ocupava en el nostre país d'estadístiques, inicià els primers treballs d'aquesta classe i si calia hi dedicava hores dels dies festius.

Fou el primer a Espanya de valorar la mortalitat fetal i de fer l'estudi de cada cas de mort perinatal. Com és natural dóna la primacia a la necròpsia.

En aquests anys la seva enorme tasca clínica adopta aviat un aspecte docent informal, però que representarà en el futur una de les facetes més interessants del mestre.

En aquest moment culminant de la vida de GUILERA a la Maternitat, quan el problema d'organització marxa ja amb regularitat, a base de mantenir viu l'esperit d'atenció i crítica, la visita clínica del migdia del Mestre és el fet més destacat de la seva obra i que condensa tota la seva personalitat.

Durant dues o tres hores, amb la sola interrupció de les festes, es viu un clímax inoblidable: es passa revista crítica a totes les gestants que presenten quelcom d'anormal, a totes les puèrperes, es comenta els últims parts, els casos patològics, les estadístiques... és una barreja de lliçó clínica magistral, de classe pràctica per als no iniciats, de revisió bibliogràfica, de discussió diagnòstica o terapèutica. Com que coneix els casos, ja que l'intern informa a la tarda o a la nit, porta revistes, tesis doctorals i llibres per a donar elements de pes a un punt de vista o criticar-lo amb arguments. No es tanca a l'especialitat, comenta amb criteri clar els problemes mèdics de la gestant o puèrperes i els del nadó.

A la visita hi van també metges externs (cosa que s'ha començat a autoritzar), futurs ginecòlegs o amics dels interns que inicien el conreu d'altres especialitats i els interns de Puericultura que no perden detall de la visita.

GUILERA és un esperit obert, s'informa de tot, permet una discussió de vegades àcida. La seva qualitat de polemista, coneguda a les entitats científiques, es posa de manifest de vegades, però escolta i considera les opinions contràries, especialment si les veu exposar a joves estudiosos que ho saben defensar i llavors és pacient i comprensiu, àdhuc deixa fer, en contra de la seva opinió.

En general aplica una qualitat humana molt simple: el sentit comú. Ens deia un coopositor d'ell, el doctor F. CARRERAS I VERDAGUER, que en el curs de les oposicions d'ingrés a la Maternitat l'havia felicitat per la forma com CARRERAS havia exposat el cas clínic:

—Gràcies a Déu que sento parlar algú amb sentit comú! —exclamà GUILERA.

De vegades, davant certes actituds emfàtiques i pretensioses, adoptava un aire sorneguer, amb una punta d'escepticisme volterià, que revelava la seva fina intel·ligència. Comentant una detallada exposició amb motiu d'un fetus mort,

plena de frases buides, insistint que tot havia anat normal i perfecte, diu amb malícia:

—Entesos, així ha mort de «massa salut»!

L'estadística continua essent una de les seves atenciones preferides i contagia l'afecció a molts dels seus deixebles. No es tracta d'un recompte fred d'unes dades administratives que no interessin ningú; és el coneixement del valor de la nostra assistència, de la nostra actuació. Llavors no es parla de bioestadística, ni de l'embaràs amb risc elevat, ni de la perinatologia, però les bases del que avui és vigent vam aprendre-les ja fa molts anys a la Maternitat, mitjançant una docència informal que acredita la intuïció d'un home excepcional.

En l'assistència al part s'ha fet ja rutinària la direcció mèdica, l'asèpsia rigorosa, el tacte rectal i l'actitud expectant. En això GUILERA es manté ferm, en uns moments en què les altres escoles barcelonines, més intervencionistes, enlluernen a uns i altres amb una abundor de versions, fòrceps, grans extraccions i altres operacions obstètriques. És una època difícil, perquè la joventut se sent atreta per les actituds més actives. El mestre creu que per a la formació de metges i llevadores ha de mantenir-se una política conservadora; i així ho fa.

S'erraven els qui creien que aquesta posició era tímida i inhàbil. La valoració del batec fetal, d'acord amb els conceptes actuals, és constant a les sales de parts. GUILERA amplia la cesària a noves indicacions i és el primer d'adoptar a Espanya la incisió transversa del segment inferior. En contra de la dilatació manual, tan en voga a l'escola del professor NUBIOLA, practica en certs casos les incisions de coll uterí. És un dels primers que aplica la simfisiotomia subcutània de ZARATE amb èxits brillants, i un dels qui signen aquest article pot realitzar-la aviat, essen intern, sota la seva vènia, en un cas d'urgència.

Un dia, a la vista, hi ha un cas límit a la sala de parts; GUILERA, que sap que DEXEUS I FONT, antic intern, que regeix Santa Madrona, es mostra actiu en aquests casos, l'invita a resoldre'l; i així ho fa el qui més tard havia de succeir-lo durant vint-i-cinc anys.

Tot això significa que l'actitud de GUILERA, aparentment aferrada a una política conservadora, de cara a la docència, no menyspreava tota innovació, però el temps li havia de donar la raó. No podia durar aquell afany intervencionista que avui hem rebutjat definitivament: la versió interna, la gran extracció sistemàtica, el fòrceps a dojo, la dilatació artificial, etc. Estem segurs que davant l'actual inflació analgo-anestèsica, que molts consideren com a superació de l'assistència obstètrica, la veu escèptica de BOI GUILERA faria un comentari agut, intencionat, digne d'atenció.

L'any 1936, BOI GUILERA és elegit President de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya cosa que honorà també a la seva Escola.

A partir de l'inauguració del Pavelló Blau (1942) GUILERA sembla que endevini que s'acosta l'etapa final de la seva obra. Manté igual la seva manera de fer, el seu mestratge, el seu esperit crític i l'afany d'informació, però hi ha de tant en tant en ell una guspira d'allunyament. Tenim ara una Maternitat oberta que dóna unes millors possibilitats a l'especialitat, però no és difícil d'acceptar que tot això no hauria estat possible sense una labor constant i insistent de tants anys i el prestigi aconseguit en un determinat sector social, a qui anava destinat.

Malgrat que de temps la seva salut era desigual i que les últimes etapes de la seva vida directiva no foren fàcils, GUILERA continuava fins al darrer moment la

seva tasca clínica sense defallir. Pot dir-se que la seva vida física i la seva vida mèdica s'esvaneixen ensem.⁵

Desapareix senzillament, sense soroll. Com havia estat la seva vida, simple, recta, sense medalles ni honors. Resta una obra que avui, anys després, és present en tots els seus deixebles i figura escrita en els milers d'històries clíniques que constitueixen el seu valuós «corpus» espiritual.

SANTIAGO DEXEUS I FONT: Història d'una inquietud

BIBLIOGRAFIA

1. MANCOMUNITAT DE CATALUNYA: *Lobra realitzada*. Barcelona, 1923.
2. ALBERT I CASALI, C.: *Los primeros Servicios de Tocología en Cataluña*. *Todo Hospital* 5, 73, 1983.
3. CASASSAS, O.: *Lobra sanitària de la Mancomunitat de Catalunya*. En: 1 Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Llibre d'actes. Vol. IV. Barcelona-Montpeller. 1970.
4. ZARIQUIEY, R.: *Memòria redactada pel Dr. D. Zariquiey amb motiu del viatge realitzat junt l'Arquitecte Provincial D. Josep Bori Gensana per a visitar els asils similars de Suïssa i Alemanya*. Imp. de la Casa de Caritat. Barcelona, 1917.
5. DEXEUS FONT, S.: *El Doctor BAUDILIO GUILERA MOLAS*. *Archivos Médico-Biográficos*. Doctorado médico. N.º 51, 1956.

